

.....
Lotte Thissen en Leonie Cornips **Sjtómme Limburger**
met een zachte G

Sjtómme Limburger

In Amerika ging ich zeile, bie rieke luuj op eine rieke boot.
Veur hadde radar, veur
hadde cocktails, veur hadde cashew-neutjes, veur hadde 't good.
Ich zoot dao gezellig te aajhore in 't Ingels mit die luuj. Veur zeilde
veur 't landj van de vrieheid, in dit landj begint idderein opnuuj.
Plots vertelde de gasvrouw det ze in
Nederlandj waar gebaore. In de oorlog had
ze neet meer truuk gekós en noe woonde
ze dao al sinds die jaore.
Ze ging Hollands kalle en waerde opins 'n Haarlemse kakmevrouw.
Ich höb drie zinne Nederlands gekald, veulde ós allebei ter plekke
verandere
en zag: 'If you don't mind, I'd rather talk English now'.

Want ich veulde mich weer eine
sjtómme Limburger mit miene zachte G.
Zónne kleffe zuiderling,
klef wie aje sjlappe thee.
Ich vinj det gevoel neet good
Maar 't zit heel deep in mien blood.

Ich ging wied weg sjtudere en ich had
fietstasse van *De Nieuwe Limburger*,
zo hoot toen de krantj.
Mien vader verfde dae naam weg, ich vroeg woróm, hae zag:
'Zo maar, nieks aan de handj'.

Meine vrundj vertrok nao Groninge dao deej d'r Frans.
Wie d'r truuk kwoom, kalde d'r opins Amsterdams.

Allemaol sjtómme Limburgers bang veur häör zachte G
Kleffe zuiderlinge, klef wie sjlappe aje thee
Ich vinj det geveul neet good
Maar 't zit heel deep in oos blood

Ich heurde Felix Meurders plat kalle op de
radio en kreeg de traone in mien ouge.
As-of 't móch, as-of 't good waas, as-of veur kinne douge.
Limburgers met hun zachte G.
Gewone Zuiderlingen, niks mis mee.
Det geveul deej mich good
deep, heel deep in mien blood.

GÉ REINDERS

Beeldend raakt de liedtekst van 'Sjtómme Limburger' de kern van het onderzoek naar 'Taalcultuur in Limburg'. In een aantal strofes demonstreert Gé Reinders waar de schoen wringt: een talig element, de zachte G, gepercipieerd als kenmerkend voor Limburg, wordt door sociale en politieke verhoudingen tussen het dominante westen en het perifere Limburg een handicap tot ver buiten de vertrouwde lokale omgeving. Sprekers in dominante regio's als de Randstad kunnen hun wijze van spreken als de (nationale) norm of als 'normaal' voor lief nemen, terwijl Limburgers die 'marginale talen' spreken zich dagelijks tot een veelheid aan sociale betekenissen van talige vormen moeten verhouden. Taalculturele praktijken, zoals de uitvoering van dit lied, zijn een middel om commentaar te leveren op gevestigde sociale en politieke verhoudingen en geven in belangrijke mate uitdrukking aan bewustzijn van het eigene.

'Sjtómme Limburger' verwoordt hoe sociale betekenissen van talen en talige elementen afhankelijk zijn van de contexten waarin ze gebruikt worden. Het gebruik van het Engels in de eerste twee strofen symboliseert de gelijkheid tussen de rijke gastvrouw en de *ich*-figuur, samen zeilend voor het land van de vrijheid. Deze vrijheid zal zich echter in het Engels moeten manifesteren. De gastvrouw en de *ich*-figuur, zo gemakkelijk elkaars gelijken in het Engels, verstarren immers ter plekke wanneer zij hun Nederlands spreken. Gé Reinders maakt in

deze paar regels al duidelijk hoe taalkeuze (Engels, Hollands en Limburgs Nederlands), taalideologie en talige interactie onontwaarbaar met elkaar vervlochten zijn. Aan diverse talen dicht de *ich*-figuur eigenschappen en waarden toe en vervolgens aan de gebruikers ervan. Dit sociaal-cognitieve proces – iconisering (Gal and Irvine 1995) – transformeert de Engelssprekende gastvrouw in haar Nederlands opeens tot 'n *Haarlemse kakmevrouw* en de *ich*-figuur tot een *sjtómme Limburger*. Deze machtsverhoudingen beïnvloeden taalkeuze als sociale praxis zodanig dat de *ich*-figuur liever Engels praat.

Daarnaast roept het bijwoord *weer* voorafgaand aan een *sjtómme Limburger* een wereld aan ervaringen en gevoelsbelevingen op waarin het niet de eerste en zeer waarschijnlijk ook niet de laatste keer zal zijn dat de protagonist in interactie met een Hollander zich een stomme Limburger voelt. In dit lied is de selectie van de zachte G betekenisvol; het heeft een bepaalde gebruiksgeschiedenis en is daardoor een vanzelfsprekend talig element geworden in regionale en sociale identificaties.

Het concept 'thuishoren' of *belonging* stelt ons in staat om het proces van identificatie en differentiatie te duiden. Yuval-Davis (2006) erkent dat er een politiek van *belonging* bestaat. Enerzijds voorziet *belonging* in een gemeenschapsgevoel, het gevoel ergens bij te horen op basis van etniciteit, religie, taal, haardracht, muziekvoorkeur of voetbalclub. Anderzijds, is 'de besmukte taak van grensbewaking' (ibid: 204) een onontkoombaar aspect van *belonging*: waar een 'wij' gevormd wordt, rijst automatisch een 'zij' op. In Barths (1969) woorden, voor een gevoel van 'wij' is altijd een 'substantiële ander' vereist. Het voorbeeld hiervan in dit lied is de Limburger vs. Hollander, andere zijn: Ajax-fans vs. Feyenoord-fans, Gothics vs. Punks en Moslims vs. Katholieken. Identificaties spelen zich dus af altijd in het spanningsveld van tegenstellingen die door individuen en groepen zelf vormgegeven en beleefd worden. Het benadrukken van de 'Hollandse kak' versus de 'Limburgse stommeling' zorgt voor diepe gevoelens van gemeenschappelijkheid. De zachte G is in dit iconisatie- en indexicaliseringsproces een minimaal talig verschijnsel met een maximum aan betekenissen. Zo zal voor een doorsnee Nederlander op basis van ervaring het gebruik van een zachte G een index (aanwijzing) zijn van de zuidelijke herkomst van de spreker. Zoals Silverstein (2003) en Eckert (2008) betogen, kan aan elke indexicale relatie tussen talige vorm en spreker een nieuwe laag van sociale en culturele betekenissen toegevoegd worden. De zachte G is dan niet langer een index van zuidelijke herkomst maar verkrijgt op iconische wijze specifieke sociale betekenissen resulterend in *zónne*

kleffe zuiderling, klef wie aje sjlappe thee. Stereotyperingen of het neerzetten van sociale types die bepaalde regio's verbeelden zoals 'n *Haarlemse kakmevrouw* en een *sjtómme Limburger* zijn dan ook de grondslag van de constructie van groepsidentiteiten en hoeven voor effect niet verder geëxpliciteerd te worden.

In dit proces van identificatie en differentiatie gaat het zowel om ideeën die mensen over zichzelf hebben, als om ideeën die anderen over hen hebben. De zachte G als index van de 'Sjtómme Limburger' wordt niet enkel en alleen opgelegd door de 'Hollander'. Limburgers zijn zich zelf ook terdege bewust van de stereotype beelden die een zachte G oproepen en maken hier meer dan eens bewust gebruik van of proberen die stereotypen te vermijden (Thissen n.d.). Woolard (2008) merkt terecht op dat bewustzijn van bepaalde taalideologieën en stereotypen kan leiden tot het veranderen van talig en cultureel gedrag. Het verbergen van *De Nieuwe Limburger* op de fietstassen door de vader van 'ich' is hier een sprekend voorbeeld van. De vader voorziet dat zijn zoon, al rondfietsend in de toekomstige studentenstad, een drama over zichzelf afroept. De angst dat zijn kind boven de rivieren te kijk gezet zal worden op basis van zijn Limburgse afkomst, drijft hem tot een actie van aandoenlijke vaderlijke bescherming. De vriend, die naar Groningen vertrekt om Frans te studeren, bewijst opnieuw de kracht van taalideologie die de angst veroorzaakt die mensen kunnen koesteren om te boek te komen staan als een Limburger. Hoewel de vriend naar een ander perifeer gebied verhuist, wisselt hij de zachte G toch in voor het gepercipieerd dominant Amsterdams. Deze variant lijkt, ook in Groningen, de sleutel te zijn tot de mogelijkheid om er *normaal* bij te kunnen horen, vrij van stereotype beelden die het dagelijks leven buiten de lokale omgeving belemmeren. Uiteindelijk onderstreept de tekst dat Limburgers de zachte G ten onrechte vrezen, maar dat die angst nu eenmaal diep in het bloed zit.

De afgelopen decennia lijkt er echter een kentering te zijn rondom dialect en regionale of plaatsgebonden identiteiten. Waar dialect eerder werd gezien als een belemmering voor academische en talige ontwikkeling (Kraaykamp 2005) en een teken van 'achterlijkheid' (Knotter 2009) wordt het nu steeds meer gezien als een talig uitingsmiddel van regionale verbondenheid (Cornips, De Rooij & Stengs 2012). Aan deze kentering lijkt Gé Reinders uiting te geven in de laatste strofe van zijn lied. Een golf van trots en ontroering gaat door 'ich' heen wanneer hij Felix Meurders, bekende Nederlander en tevens *sjeng*, een *echte* Maastrichtenaar, in zijn eigen dialect op de nationale radio hoort spreken. Wat zit

er achter de tranen van ontroering.¹ Meurders belichaamt een perifeer rolmodel dat op de nationale radio, hoogstwaarschijnlijk uitgezonden vanuit het centrumgebied Hilversum, een plek biedt aan het Maastrichts dialect. Naast het vormen van ‘wij’ en ‘zij’, behelst het concept *belonging* ook het toelaten van anderen tot een bepaalde plek. Na jarenlange pestertijtjes over de zachte G mag dialect eindelijk op de nationale radio. Er is, met andere woorden, een plek in het centrum verworven.

Deze toelating van regionale taal binnen het centrum wordt steeds meer geaccepteerd. Een voorbeeld hiervan is de jaarlijkse actie Serious Request van radiostation 3FM, waarbij drie diskjockeys vier dagen lang vasten om geld in te zamelen voor het Rode Kruis. Naast het aanvragen van platen voor een bepaald bedrag, kunnen luisteraars geld bieden op een huiskamerconcert of een gesigioneerde gitaar van een artiest. In 2012 werd een uur Twents op de radio geveild, aangezien één van de deelnemende diskjockeys uit Twente kwam en de diskjockeys hun actie in Enschede hielden. Het item bracht 17.069 euro op en de reacties vanuit Twente waren jubelend: eindelijk erkenning voor hun taal op de Nederlandse radio en, bovenal, het gevoel om als Twentenaren onderling iets tot stand te laten komen wat ‘Hollanders’ niet begrijpen¹. Net zoals de radioactie fungeert Reinders’ lied als een van de vele mogelijke medialisering die de gebruikerscontext en iconisatie (van Twents of van de zachte G) herhaalt, transformeert en geschikt maakt voor nieuwe situaties.

Hierin is de ‘substantiële ander’ altijd nodig om een regionaal gevoel van verbondenheid te laten slagen. En wellicht is de vijandigheid ook meer spel dan werkelijkheid. Gé Reinders draagt hieraan bij en probeert alle stomme Limburgers met een zachte G ervan te overtuigen dat Haarlemse kakmadams en Gronings-Amsterdamse jongens de Limburger slechts regionaal hoeven te percipiëren en niet als een sociaal type. Dit wordt duidelijk in de YouTube versie van het lied waarin iemand anders met een onmiskenbare harde G de een na laatste strofe zingt.² Eindelijk erkenning van boven de rivieren dat Limburgers niet stom, maar enkel *gewone* zuiderlingen zijn.

NOTEN

1 Voor een impressie van dit uur Twents op de nationale radio:

<http://seriousrequest.3fm.nl/nieuws/detail/5350250/michiel-veenstra-presenteert-een-uur-lang-in-het-twents>

2 <http://www.youtube.com/watch?v=Pu-EJHPwSvQ>

LITERATUUR

- Barth, F., *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference*. Allen en Unwin, Londen 1969.
- Cornips, L., Rooij, V. de & Stengs, I.L., 'Carnavalesk taalgebruik en de constructie van lokale identiteiten', *Dutch Journal of Applied Linguistics* (2012) 1/1, pp. 15-40.
- Eckert, P., 'Variation and the indexical field', *Journal of Sociolinguistics* 12/4 (2008), pp. 453-476.
- Gal, S. & J. Irvine, 'The boundaries of languages and disciplines: How ideologies construct difference'. In: *Social Research* 62/4 (1995), pp. 967-1001.
- Knotter, A., *Dit is Limburg: Opstellen over de Limburgse identiteit*. Waanders uitgevers, Zwolle 2009.
- Kraaykamp, G., 'Dialect en sociale ongelijkheid: Een empirische studie naar de sociaal-economische gevolgen van het spreken van dialect in de jeugd', *Pedagogische Studiën* 82 (2005), pp. 390-403.
- Reinders, G., 'Sjtómme Limburger'. Opgevoerd in 'De Orangerie' in Roermond door Omroep Limburg 1992. Opgenomen op het album *As 't d'r op aan kump* (1994).
- Silverstein, M., 'Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life'. In: *Language and Communication* 23/3 (2003), pp. 193-229.
- Yuval-Davis, N., 'Belonging and the Politics of Belonging', *Patterns of Prejudice* 40/3 (2006), pp. 197-214.
- Woolard, K., 'Why dat now? Linguistic-anthropological Contributions to the Explanations of Sociolinguistic Icons and Change', *Journal of Sociolinguistics* 12/4 (2008), pp. 432-452.